

DEKLARACIJA O NAČELIMA
MEĐUNARODNOG
PROMATRAČA IZBORA

i

KODEKS PONAŠANJA
MEĐUNARODNIH
PROMATRAČA IZBORA

Proglašena 27. listopada 2005. u Ujedinjenim narodima, New York

DEKLARACIJA
O NAČELIMA
MEĐUNARODNOG
PROMATRANJA IZBORA

i

KODEKS PONAŠANJA
MEĐUNARODNIH
PROMATRAČA IZBORA

Proglašena 27. listopada 2005. u
Ujedinjenim narodima, New York

**Organizacije potpisnice na dan 24.
listopada 2005.:**

Afrička unija

Azijska mreža za slobodne izbore
(ANFREL)

Centar Carter

Centar za izbornu promociju i pomoć
(CAPEL)

Tajništvo Commonwealtha

Vijeće Europe
Europska komisija za
demokraciju putem prava
(Venecijanska komisija)

Vijeće Europe – Parlamentarna
skupština

Izborni institut Južne Afrike (EISA)

Europska komisija

Europska mreža organizacija za
promatranje izbora (ENEMO)

Međunarodne službe za izbornu
reformu (ERIS)

IFES

International IDEA

Interparlamentarna unija

Međunarodni republikanski institut
(IRI)

Nacionalni demokratski institut (NDI)

Organizacija američkih država (OAS)

Organizacija za europsku sigurnost i
suradnju, Ured za demokratske
institucije i ljudska prava
(OSCE/ODIHR)

Udruga izbornih administratora
pacičkih otoka, Australije i Novog
Zelanda (PIANZEA)

Forum pacifičkih otoka

Tajništvo Ujedinjenih naroda

Ovu Deklaraciju i prateći Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora mogu usvojiti i druge međuvladine i međunarodne nevladine organizacije. Usvajanje se registrira kod Odjela za izbornu pomoć Ujedinjenih naroda.

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG PROMATRANJA IZBORA

27. listopada 2005.

Pravi demokratski izbori izraz su suvereniteta koji pripada narodu neke zemlje, čije izražavanje slobodne volje predstavlja osnovu za autoritet i legitimitet vlade. Prava građana da biraju i da budu izabrani na periodičnim, pravim demokratskim izborima međunarodno su priznata ljudska prava. Pravi demokratski izbori služe za mirno rješavanje borbe za političku moć u zemlji i zbog toga su od presudnog značaja za održavanje mira i stabilnosti. Ako se vlade legitimiraju putem pravih demokratskih izbora, smanjuje se raspon nedemokratskih izazova s kojima se vlast suočava.

Pravi demokratski izbori preduvjet su demokratskog vladanja jer predstavljaju sredstvo putem kojeg narod neke države na temelju zakona slobodno izražava svoju volju o tome tko će dobiti legitimitet vladati u njegovo ime i u njegovom interesu. Ostvarenje pravih demokratskih izbora dio je uspostavljanja širih procesa i ustanova demokratske vlasti. Dakle, iako bi svi izborni procesi trebali odražavati univerzalna načela pravih demokratskih izbora, izbori se nikada ne mogu izdvojiti iz političkog, kulturnog i povijesnog konteksta u kojem se odvijaju.

Pravi demokratski izbori ne mogu se ostvariti bez trajnog osiguranja širokog raspona ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda koje isključuju diskriminaciju po rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom i drugom uvjerenju, nacionalnom i socijalnom podrijetlu, imovinskom stanju, rođenju ili drugom statusu, uključujući između ostalog invalidnost, te koje isključuju proizvoljna i neopravdana ograničenja. Oni se ne mogu, kao ni ostala ljudska prava i demokracija u širem smislu, ostvariti bez zaštite vladavine prava. Ova pravila priznata su u okviru ljudskih prava kao i drugih međunarodnih instrumenata te dokumenata velikog broja međuvladinih organizacija. Zbog toga je ostvarenje pravih demokratskih izbora postalo značajno pitanje za međunarodne organizacije kao i za nacionalne ustanove, političke suparnike, građane i njihove građanske organizacije.

Međunarodno promatranje izbora odražava interes međunarodne zajednice za ostvarenje demokratskih izbora kao dijela demokratskog razvitka, uključujući poštivanje ljudskih prava i vladavine prava. Međunarodno promatranje izbora, koje se usredotočuje na građanska i politička prava, dio je međunarodnog praćenja ljudskih prava i mora se provoditi na temelju najviših standarda nepristranosti u odnosu na nacionalne političke suparnike i mora biti bez ikakvih bilateralnih ili multilateralnih promišljanja koja bi mogla biti u sukobu s načelom nepristranosti. Ono procjenjuje izborne procese u skladu s međunarodnim načelima pravih demokratskih izbora i u skladu s domaćim zakonima uz istovremeno priznavanje činjenice da građani zemlje u konačnici određuju vjerodostojnost i legitimitet izbornog procesa.

Međunarodno promatranje izbora ima potencijal jačanja integriteta izbornih procesa putem sprječavanja i otkrivanja nepravilnosti i prijevara te putem davanja preporuka za unaprjeđivanje izbornih procesa. Ono može promicati zajamčeno javno povjerenje, može promicati izbornu sudjelovanje i umanjiti potencijale za nastanak sukoba u svezi

s izborima. Također služi jačanju međunarodnog razumijevanja putem razmjene iskustava i informacija o demokratskom razvitku.

Međunarodno promatranje izbora široko je prihvaćeno u cijelom svijetu i ima važnu ulogu u davanju točnih i nepristranih ocjena prirode izbornih procesa. Za točno i nepristrano međunarodno promatranje izbora potrebne su vjerodostojne metodologije i suradnja s nacionalnim vlastima, nacionalnim političkim suparnicima (političke stranke, kandidati i zagovaratelji pozicija na referendumima), domaćim organizacijama za praćenje izbora i ostalim vjerodostojnim međunarodnim organizacijama za promatranje izbora, između ostalih.

Sukladno tome, međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su prihvatile ovu Deklaraciju i prateći Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora zajednički izjavljuju:

1. Pravi demokratski izbori izraz su suvereniteta koji pripada narodu neke zemlje, čije izražavanje slobodne volje predstavlja osnovu za autoritet i legitimitet vlade. Prava građana da biraju i da budu izabrani na periodičnim, pravim demokratskim izborima međunarodno su priznata ljudska prava. Pravi demokratski izbori od presudnog su značaja za održavanje mira i stabilnosti te osiguravaju mandat za demokratsko vladanje.
2. U skladu s Općom deklaracijom o ljudskim pravima, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima te drugim međunarodnim instrumentima, svatko ima pravo i mora mu se dati prilika da sudjeluje u vladinim i javnim poslovima njegove/njezine zemlje bez ikakve diskriminacije zabranjene načelima međunarodnih ljudskih prava i bez ikakvih neopravdanih ograničenja. Ovo se pravo može ostvarivati izravno sudjelovanjem na referendumima, kandidiranjem za odabranu dužnost ili na neki drugi način, ili se može ostvarivati putem slobodno izabranih zastupnika.
3. Volja naroda neke zemlje osnova je za autoritet vlade i ta se volja mora utvrditi putem pravih periodičnih izbora kojima se jamči pravo i prilika za slobodno glasovanje te pošteno biranje kroz univerzalna i jednaka prava glasa putem tajnog glasovanja ili odgovarajućih procedura slobodnog glasovanja, čiji se rezultati točno broje, objavljuju i poštuju. Zbog toga je značajan broj prava i sloboda, procesa, zakona i ustanova uključen u proces ostvarivanja pravih demokratskih izbora.
4. Međunarodno promatranje izbora je: sustavno, sveobuhvatno i točno prikupljanje informacija o zakonima, procesima i ustanovama povezanim s provođenjem izbora i drugim faktorima koji se odnose na opće izbornu okruženje; nepristrana i profesionalna analiza takvih informacija; i sačinjavanje zaključaka o prirodi izbornih procesa na osnovu najviših standarda točnosti informacija i nepristranosti analize. Međunarodno promatranje izbora trebalo bi, kada je to moguće, nuditi preporuke za unaprjeđivanje integriteta i učinkovitosti izbornih i srodnih procesa bez uplitanja u dotične procese pa samim time i bez njihovog ometanja. Međunarodne misije za promatranje izbora su: organizirana nastojanja međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija i udruga usmjerena u pravcu provođenja međunarodnog promatranja izbora.
5. Međunarodno promatranje izbora ocjenjuje predizborno razdoblje, sam dan izbora te razdoblje poslije izbora putem sveobuhvatnog, dugoročnog

promatranja uz primjenu raznovrsnih tehnika. Kao dio ovih napora, specijalizirane promatračke misije mogu ispitivati ograničena predizborna ili postizborna pitanja te specifične procese (kao npr. razgraničavanje izbornih jedinica, popis birača, korištenje elektronskih tehnologija i funkcioniranje izbornog žalbenog mehanizma). Mogu koristiti i zasebne specijalizirane promatračke misije tako dugo dok takve misije jasno izjavljuju da su njihove aktivnosti i zaključci ograničenog opsega te da na osnovu takvih ograničenih aktivnosti ne donose zaključke o općenitom izbornom procesu. Sve promatračke misije moraju udružiti snage kako bi dan izbora smjestile u njegov kontekst te kako ne bi preuveličale značaj promatranja izbornog dana. Međunarodno promatranje izbora ocjenjuje uvjete za ostvarenje prava pojedinca da bira i da bude izabran, uključujući između ostalog diskriminaciju i druge prepreke kojima se onemogućuje sudjelovanje u izbornim procesima na osnovu političkog ili drugog uvjerenja, spola, rase, boje kože, etničke pripadnosti, jezika, vjere, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovinskog stanja, rođenja ili nekog drugog statusa, kao što je primjerice tjelesna invalidnost. Zaključci međunarodnih misija za promatranje izbora predstavljaju činjenične zajedničke reference za sve sobe koje su zainteresirane za izbore, uključujući i političke suparnike. To može biti od posebnog značaja u kontekstu osporavanih izbora, kada nepristrani i točni zaključci mogu pomoći kod ublažavanja potencijala za sukobe.

6. Međunarodno promatranje izbora provodi se radi dobrobiti naroda zemlje u kojoj se održavaju izbori te radi dobrobiti međunarodne zajednice. Orijentirano je na sami proces, neopterećeno bilo kakvim posebnim izbornim rezultatima, a rezultati ga zanimaju samo u smislu vjernog i točnog izvještavanja na transparentan i pravovremen način. Niti jednoj osobi ne bi se smjelo dopustiti da postane članom međunarodne misije za promatranje izbora ako se nalazi u bilo kakvom političkom, ekonomskom ili drugom sukobu interesa koji bi mogao utjecati na točno i nepristrano provođenje promatranja i/ili na točno i nepristrano donošenje zaključaka o prirodi izbornog procesa. Dugoročni promatrači moraju učinkovito ispunjavati navedene kriterije tijekom produljenih razdoblja kao i tijekom ograničenijih razdoblja promatranja na sam dan izbora, pri čemu svako takvo razdoblje predstavlja posebne izazove za nezavisnu i nepristranu analizu. Međunarodne misije za promatranje izbora ne bi trebale prihvaćati novčanu niti infrastrukturnu podršku od vlade čiji se izbori promatraju jer bi na taj način mogao nastati značajan sukob interesa i moglo bi se umanjiti povjerenje u integritet zaključaka misije. Međunarodna izaslanstva za promatranje izbora trebala bi biti spremna otkriti svoje izvore financiranja na prikladan i opravdan zahtjev.
7. Od međunarodnih misija za promatranje izbora očekuje se davanje pravovremenih, točnih i nepristranih izvjava za javnost (uključujući i dostavljanje primjeraka izbornim vlastima i ostalim odgovarajućim nacionalnim subjektima) u kojima iznose svoje nalaze, zaključke i sve prikladne preporuke za koje smatraju da bi mogle pomoći poboljšavanju procesa povezanih s izborima. Misije bi trebale javno obznanjivati svoju nazočnost u zemlji zajedno s mandatom, sastavom i trajanjem misije, trebale bi sastavljati zajamčena periodična izvješća te bi po završetku izbornog procesa trebale davati preliminarnu postizbornu izjavu o svojim zaključcima i sastavljati konačni izvještaj. Međunarodne misije za promatranje izbora također mogu održavati privatne sastanke sa subjektima koji su uključeni u organiziranje pravih demokratskih izbora u zemlji kako bi raspravljali o nalazima, zaključcima i

preporukama misije. Međunarodne misije za promatranje izbora mogu izvještavati svoje međuvladine ili međunarodne nevladine organizacije.

8. Organizacije koje usvoje ovu Deklaraciju i prateći Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora obvezuju se na međusobnu suradnju u provođenju međunarodnih misija za promatranje izbora. Međunarodno promatranje izbora mogu primjerice provoditi pojedinačne međunarodne misije za promatranje izbora, ad hoc zajedničke međunarodne misije za promatranje izbora ili koordinirane međunarodne misije za promatranje izbora. U svakom slučaju, organizacije potpisnice obvezuju se na suradnju kako bi njihove međunarodne misije za promatranja izbora mogle dati svoj najveći mogući doprinos.
9. Međunarodno promatranje izbora mora se provoditi uz poštivanje suvereniteta zemlje u kojoj se izbori održavaju te uz poštivanje ljudskih prava građana dotične zemlje. Međunarodne misije za promatranja izbora moraju poštivati zakone zemlje domaćina i nacionalne vlasti, uključujući izborna tijela, te se moraju ponašati na način kojim se dosljedno poštuju i promoviraju ljudska prava i temeljne slobode.
10. Međunarodne misije za promatranje izbora moraju aktivno tražiti suradnju s izbornim tijelima zemlje domaćina i ne smiju ometati izborni proces.
11. Odluka bilo koje organizacije da organizira međunarodnu misiju za promatranje izbora ili da ispita mogućnost organiziranja promatračke misije nužno ne podrazumijeva da ta organizacija smatra izborni proces u zemlji u kojoj se izbori održavaju vjerodostojnim. Organizacija ne bi trebala međunarodnu misiju za promatranje izbora slati u neku zemlju u okolnostima u kojima postoji vjerojatnost da bi se njezina prisutnost mogla tumačiti kao davanje legitimiteta naočigled nedemokratskom izbornom procesu, a u takvim bi okolnostima međunarodne misije za promatranje izbora trebale davati takve izjave kojima se osigurava da njihova prisutnost ne podrazumijevanje davanje takvog legitimiteta.
12. Kako bi međunarodna misija za promatranje izbora mogla učinkovito i vjerodostojno provoditi svoje aktivnosti, moraju biti ispunjeni osnovni preduvjeti. Zbog toga se međunarodna misija za promatranje izbora ne bi trebala organizirati ako zemlja u kojoj se izbori održavaju ne poduzima sljedeće mjere:
 - a) Slanje poziva ili drugačije iskazivanje spremnost za prihvaćanje međunarodne misije za promatranje izbora u skladu sa zahtjevima svake organizacije dovoljno rano prije samih izbora kako bi se omogućila analiza svih procesa koji su bitni za organiziranje pravih demokratskih izbora;
 - b) Jamčenje nesmetanog pristupa međunarodnoj misiji za promatranje izbora svim fazama izbornog procesa i svim izbornim tehnologijama, uključujući elektronske tehnologije i procese certificiranja elektronskog glasovanja te druge tehnologije, bez zahtijevanja od misija za promatranje izbora da potpišu sporazum o čuvanju tajnosti ili neki drugi sporazum o povjerljivosti u odnosu na tehnologije ili izborne procese, te prihvaćanje činjenice da međunarodne misije za promatranje izbora ne mogu certificirati tehnologije kao prihvatljive;

- c) Jamčenje nesmetanog pristupa svim osobama koje su uključene u izborne procese, uključujući:
 - i) izborne dužnosnike na svim razinama, na opravdani zahtjev,
 - ii) članove zakonodavnih tijela, dužnosnike vlade i službi sigurnosti čije su dužnosti od značaja za organiziranje pravih demokratskih izbora,
 - iii) sve političke stranke, organizacije i osobe koje su zatražile sudjelovanje na izborima (uključujući prihvaćene, diskvalificirane i one koje su se povukle iz izbora) kao i one koje su se suzdržale od sudjelovanja na izborima,
 - iv) zaposlene u sredstvima javnog priopćavanja, i
 - v) sve organizacije i osobe koje su zainteresirane za provođenje pravih demokratskih izbora u zemlji;
- d) Jamčenje slobode kretanja u zemlji svim članovima međunarodne misije za promatranje izbora;
- e) Jamčenje međunarodnoj misiji za promatranje izbora neometanog davanja izjava i izvješćivanja o svojim zaključcima i preporukama povezanim za procese i događanja u svezi s izborima;
- f) Jamčenje da se niti jedno tijelo vlade, službi sigurnosti ili izbornih vlasti neće miješati u odabir pojedinih promatrača ili drugih članova međunarodne misije za promatranje izbora niti im pokušati ograničiti broj;
- g) Jamčenje potpune akreditacije za cijelu zemlju (tj. izdavanje svih iskaznica i dokumenata potrebnih za promatranje izbora) svim osobama koje je međunarodna misija za promatranje izbora izabrala za promatrače i ostale sudionike tako dugo dok misija ispunjava jasno utvrđene, opravdane i nediskriminacijske uvjete akreditacije;
- h) Jamčenje da se niti jedno tijelo vlade, službi sigurnosti ili izbornih vlasti neće miješati u aktivnosti međunarodne misije za promatranje izbora; i
- i) Jamčenje da niti jedno tijelo vlade neće vršiti pritisak, prijetiti poduzimanjem mjera niti poduzimati bilo kakve mjere odmazde protiv domaćih ili stranih državljana koji rade u okviru međunarodne misije za promatranje izbora, pomažu joj ili joj pružaju informacije u skladu s međunarodnim načelima za promatranje izbora.

Kao preduvjet za organiziranje međunarodne misije za promatranje izbora, međuvladine i međunarodne nevladine organizacije mogu zahtijevati da se takva jamstva utvrde u obliku memoranduma o razumijevanju ili sličnog dokumenta koji odobre vladini i/ili izborni organi vlasti. Promatranje izbora građanska je aktivnost i njezina je vrijednost upitna u okolnostima koje predstavljaju ozbiljne sigurnosne rizike, ograničavaju sigurno razmještanje

promatrača ili na bilo koji drugi način niječu primjenu vjerodostojnih metodologija promatranja izbora.

13. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi tražiti i mogu zahtijevati od svih značajnijih političkih suparnika prihvaćanje svoje nazočnosti.
14. Politički suparnici (stranke, kandidati i zagovaratelji pozicija na referendumima) imaju stečene interese u izbornom procesu temeljem svojih prava da budu izabrani i da izravno sudjeluju u vladi. Zbog toga bi im se trebalo dopustiti praćenje svih procesa vezanih za izbore i procedure promatranja, uključujući između ostalog funkcioniranje elektronskih i drugih izbornih tehnologija na biračkim mjestima, u centrima za prebrojavanje i ostalim izbornim objektima, kao i prijevoz glasačkih listića i drugog osjetljivog materijala.
15. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi:
 - a) uspostaviti komunikaciju sa svim političkim suparnicima u izbornom procesu, uključujući predstavnike političkih stranaka i kandidata koji mogu raspolagati informacijama vezanim za integritet izbornog procesa;
 - b) prihvatiti informacije o prirodi procesa koje oni pružaju;
 - c) nezavisno i nepristrano procijeniti takve informacije; i
 - d) procijeniti, kao važan aspekt međunarodnog promatranja izbora, je li političkim suparnicima na nediskriminacijskoj osnovi osiguran pristup radi provjere integriteta svih elemenata i faza izbornog procesa. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi u svojim preporukama, koje se mogu iznositi u različitim fazama izbornog procesa u pisanom ili nekom drugom obliku, zagovarati uklanjanje svih nepoželjnih ograničenja ili uplitanja u aktivnosti političkih takmaca radi očuvanja integriteta izbornih procesa.
16. Građani imaju međunarodno priznato pravo na udruživanje kao i pravo na sudjelovanje u vladinim i javnim poslovima svoje zemlje. Ova se prava mogu ostvarivati putem nevladinih organizacija koje prate sve procese vezane za izbore te promatraju sve procedure, uključujući između ostalog funkcioniranje elektronskih i drugih izbornih tehnologija na biračkim mjestima, u centrima za prebrojavanje i ostalim izbornim objektima, kao i prijevoz glasačkih listića i drugog osjetljivog materijala. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi procjenjivati i izvještavati o tome jesu li domaće izvanstranačke organizacije za praćenje i promatranje izbora sposobne na nediskriminacijskoj osnovi provoditi svoje aktivnosti bez nepoželjnih ograničenja ili uplitanja. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi zagovarati pravo građana na provođenje domaćeg izvanstranačkog promatranja izbora bez nepoželjnih ograničenja ili uplitanja i u svojim bi se preporukama trebale baviti pitanjem uklanjanja svih takvih nepoželjnih ograničenja ili uplitanja.
17. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi identificirati, uspostavljati redovitu komunikaciju i po potrebi surađivati s vjerodostojnim domaćim izvanstranačkim organizacijama za praćenje izbora. Međunarodne misije za promatranje izbora trebale bi prihvaćati informacije koje takve organizacije dostavljaju vezano za prirodu izbornog procesa. Po nezavisnoj procjeni informacija koje takve organizacije dostave, njihovi zaključci mogu dati

značajan doprinos zaključcima međunarodnih misija za promatranje izbora iako same međunarodne misije za promatranje izbora moraju ostati nezavisne. Zato bi međunarodne misije za promatranje izbora trebale ulagati sve opravdane napore kako bi se prije davanja bilo kakvih izjava savjetovale s takvim organizacijama.

18. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su usvojile ovu Deklaraciju potvrđuju da je ostvaren značajan napredak u uspostavljanju standarda, načela i obveza vezano za prave demokratske izbore i obvezuju se da će ta načela koristiti prilikom izražavanja zapažanja, sudova i zaključaka o prirodi izbornih procesa te se obvezuju na otvorenost principa i metodologija promatranja koje primjenjuju.
19. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su usvojile ovu Deklaraciju potvrđuju da postoji niz raznih vjerodostojnih metodologija za promatranje izbornih procesa i obvezuju se da će u skladu s potrebama razmjenjivati pristupe i usklađivati metodologije. Također potvrđuju da međunarodne misije za promatranje izbora moraju biti dovoljnog opsega kako bi mogle nezavisno i nepristrano utvrditi prirodu izbornih procesa u zemlji te moraju trajati dovoljno dugo kako bi mogle utvrditi prirodu svih kritičnih elemenata izbornog procesa u predizbornom razdoblju, na dan samih izbora te u postizbornom razdoblju – osim ako je promatranje usredotočeno samo na jedan ili ograničeni broj elemenata izbornog procesa zbog čega se i komentira samo jedan ili ograničeni broj elemenata izbornog procesa. Nadalje, potvrđuju da se ne smije izolirati niti posvetiti prevelika pažnja promatranju samog dana izbora te da se takva promatranja moraju staviti u kontekst općenitog izbornog procesa.
20. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su usvojile ovu Deklaraciju potvrđuju da bi u međunarodnim misijama za promatranje izbora trebale sudjelovati osobe koje se odlikuju potrebnom raznolikošću političkih i profesionalnih sposobnosti, postojanim i dokazanim integritetom za promatranje i procjenjivanje procesa u smislu: stručnosti na području izbornih procesa te utvrđenih izbornih načela; međunarodnih ljudskih prava; komparativnog izbornog zakona i administrativnih praksi (uključujući primjenu računala i druge izborne tehnologije); komparativnih političkih procesa i za dotičnu zemlju specifičnih pitanja. Organizacije potpisnice također potvrđuju značaj ravnomjerne zastupljenosti spolova u sastavu sudionika i rukovodećih osoba međunarodnih misija za promatranje izbora kao i značaj zastupljenosti osoba različitih državljanstava u takvim misijama.
21. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su usvojile ovu Deklaraciju obvezuju se:
 - a) da će sve sudionike svojih međunarodnih misija za promatranje izbora upoznati s načelima točnosti informacija i političke nepristranosti u donošenju sudova i zaključaka;
 - b) da će osigurati opis posla ili sličan dokument kojim se objašnjavaju namjene misije;
 - c) da će osigurati informacije o relevantnim nacionalnim zakonima i uredbama, o općenitom političkom okruženju i drugim pitanjima, uključujući i ona koja se odnose na zaštitu i sigurnost promatrača;

d) da će sve sudionike misije za promatranje izbora podučiti o metodologijama koje će se primjenjivati; i

e) da će od svih sudionika u misiji za promatranje izbora tražiti da pročitaju i da se obvežu na poštivanje Kodeksa ponašanja međunarodnih promatrača izbora koji predstavlja prateći dokument uz ovu Deklaraciju i koji se može neznatno modificirati bez mijenjanja svog sadržaja kako bi se prilagodio zahtjevima organizacije, ili da se obvežu na poštivanje već postojećeg kodeksa ponašanja organizacije koji je u suštini jednak navedenom pratećem Kodeksu ponašanja.

22. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje su usvojile ovu Deklaraciju obvezuju se da će ulagati sve napore kako bi ispunile uvjete Deklaracije i pratećeg Kodeksa ponašanja međunarodnih promatrača izbora. U trenutku kada organizacija potpisnica smatra da je potrebno napustiti bilo koji od uvjeta ove Deklaracije ili pratećeg Kodeksa ponašanja radi provođenja promatranja izbora uz zadržavanje duha Deklaracije, organizacija će to objasniti u svojim izjavama i bit će spremna odgovoriti na odgovarajuća pitanja drugih organizacija potpisnica o razlozima zbog kojih je to potrebno.

23. Organizacije potpisnice potvrđuju da vlade šalju promatračka izaslanstva na izbore u drugim zemljama te da drugi također promatraju izbore. Organizacije potpisnice pozdravljaju sve takve promatrače koji se ad hoc slažu s ovom deklaracijom i poštuju prateći Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora.

24. Namjena ove Deklaracije i pratećeg Kodeksa ponašanja međunarodnih promatrača izbora je da budu tehnički dokumenti kojima se od političkih tijela organizacije potpisnice ne zahtijevaju aktivnosti (kao što su skupštine, vijeća ili upravni odbori), iako se takve aktivnosti pozdravljaju. Ovu Deklaraciju i prateći Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora mogu usvojiti i druge međuvladine i međunarodne nevladine organizacije. Usvajanje se registrira kod Odjela za izbornu pomoć Ujedinjenih naroda.

KODEKS PONAŠANJA MEĐUNARODNIH PROMATRAČA IZBORA

Međunarodno promatranje izbora široko je prihvaćeno u cijelom svijetu. Provode ga međuvladine i međunarodne nevladine organizacije i udruge radi pružanja nepristrane i točne ocjene prirode izbornih procesa za dobrobit stanovnika zemlje u kojoj se izbori održavaju te za dobrobit međunarodne zajednice. Zbog toga mnogo ovisi o osiguranju integriteta međunarodnog promatranja izbora pa svi koji su dio ove međunarodne misije za promatranje izbora, uključujući kratkoročne i dugoročne promatrače, članove ocjenjivačkih izaslanstava, specijalizirane promatračke timove i vođe misija, moraju potpisati i poštivati ovaj Kodeks ponašanja.

Poštivanje suvereniteta i međunarodnih ljudskih prava

Izbori su izraz suvereniteta koji pripada narodu neke zemlje, čije izražavanje slobodne volje stvara osnovu za autoritet i legitimitet vlade. Prava građana da biraju i da budu izabrani na periodičnim, pravim izborima međunarodno su priznata ljudska prava pa zbog toga zahtijevaju ostvarivanje niza temeljnih prava i sloboda. Promatrači na izborima moraju poštivati suverenitet zemlje domaćina te ljudska prava i temeljne slobode njezinog naroda.

Poštivanje zakona zemlje i autoriteta izbornih tijela

Promatrači moraju poštivati zakone zemlje domaćina i autoritet tijela zaduženih za provođenje izbornog procesa. Promatrači moraju slijediti sve zakonite upute vladinih, sigurnosnih i izbornih tijela dotične zemlje. Promatrači također moraju poštivati izborne dužnosnike i druge nacionalne organe vlasti. Promatrači moraju zabilježiti ako zakoni, uredbe ili aktivnosti državnih i/ili izbornih dužnosnika nepoželjno opterećuju ili onemogućavaju ostvarivanje prava povezanih s izborima koja su zajamčena zakonom, ustavom ili primjenjivim međunarodnim instrumentima.

Poštivanje integriteta Međunarodne misije za promatranje izbora

Promatrači moraju poštivati i štiti integritet međunarodne misije za promatranje izbora. To podrazumijeva poštivanje ovog Kodeksa ponašanja, svih pisanih uputa (kao što je opis posla, direktive i smjernice) kao i svih usmenih uputa dobivenih od vodstva promatračke misije. Promatrači moraju: biti nazočni na svim obveznim sastancima promatračke misije na kojima se dobivaju upute, sastancima u svrhu obuke te sastancima na kojima se traže povratne informacije; upoznati izborni zakon, uredbe i druge relevantne zakone po nalogu promatračke misije; te pažljivo slijediti metodologije koje primjenjuje promatračka misija. Promatrači također moraju izvješćivati vodstvo promatračke misije o svakom sukobu interesa koji se pojavi kao i o svakom neprimjerenom ponašanju koje primijete kod drugih promatrača koji su dio misije.

Čuvanje stroge političke nepristranosti u svakom trenutku

Promatrači moraju čuvati strogu političku nepristranost u zemlji domaćinu u svakom trenutku, što uključuje i slobodno vrijeme. Ne smiju izražavati niti pokazivati nikakve predrasude ili sklonosti u vezi s nacionalnim organima vlasti, političkim strankama, kandidatima, referendumskim pitanjima ili u vezi s bilo kojim spornim pitanjima u izbornom procesu. Promatrači također ne smiju poduzimati nikakvu aktivnost koja bi se opravdano mogla tumačiti kao davanje povlastica ili stranačkih prednosti bilo

kojem političkom takmacu u zemlji domaćinu, kao što je nošenje ili pokazivanje bilo kakvih stranačkih simbola, boja, zastava ili prihvaćanje bilo kakvih predmeta od vrijednosti od političkih takmaca.

Zabrana onemogućavanja provedbe izbornih procesa

Promatrači ne smiju onemogućavati niti jedan element izbornog procesa, uključujući predizborne procese, glasovanje, brojanje i tabelarno prikazivanje rezultata te procese koji se odvijaju nakon izbornog dana. Promatrači mogu izbornim dužnosnicima na licu mjesta skrenuti pažnju na nepravilnosti, prijevaru ili značajne probleme, osim ako je to zabranjeno zakonom, i to moraju raditi na način koji nije opstruktivan. Promatrači mogu postavljati pitanja izbornim dužnosnicima, predstavnicima političkih stranaka i drugim promatračima na biračkim mjestima i mogu odgovarati na pitanja o svojim vlastitim aktivnostima, tako dugo dok ne ometaju izborni proces. U okviru davanja odgovora na pitanja, promatrači ne bi smjeli pokušavati usmjeravati izborni proces. Promatrači mogu pitati i odgovarati na pitanja glasača no ne smiju ih pitati za koga ili za koju stranku ili za koju referendumsku poziciju su glasovali.

Pokazivanje odgovarajućeg identifikacijskog dokumenta

Promatrači moraju istaknuti identifikaciju koju je nabavila misija za promatranje izbora kao i identifikaciju koju traže nacionalni organi vlasti, te je na zahtjev moraju pokazati izbornim dužnosnicima i drugim zainteresiranim nacionalnim organima vlasti.

Poštivanje točnosti promatranja i profesionalizma u donošenju zaključaka

Promatrači moraju osigurati da su sva njihova zapažanja točna. Zapažanja moraju biti sveobuhvatna, uz bilježenje pozitivnih kao i negativnih čimbenika, uz razlikovanje između značajnih i beznačajnih čimbenika te uz identificiranje uzoraka koji bi mogli imati značajan utjecaj na integritet izbornog procesa. Sudovi promatrača moraju se zasnivati na najvišim standardima točnosti informacija te nepristranosti analize, uz razlikovanje između subjektivnih čimbenika i objektivnih dokaza. Promatrači sve zaključke moraju temeljiti na činjenicama i dokazima koji se mogu provjeriti i ne smiju preuranjeno donositi zaključke. Promatrači moraju također voditi temeljito dokumentiranu evidenciju o mjestima na kojima su obavljali promatranje, o zapažanjima kao i o drugim relevantnim informacijama kako to zahtijeva misija promatranja izbora i tu dokumentaciju moraju predati misiji.

Suzdržavanje od davanja komentara javnosti ili medijima prije izjave misije

Promatrači se moraju suzdržavati od davanja bilo kakvih osobnih komentara o svojim zapažanjima i zaključcima sredstvima javnog priopćavanja ili javnosti prije nego što misija promatranja izbora da svoju izjavu, osim ako vodstvo promatračke misije izričito ne naloži drugačije. Promatrači mogu objašnjavati prirodu promatračke misije, njezine aktivnosti i ostala pitanja koja promatračka misija smatra prikladnim, a sredstva javnog priopćavanja kao i ostale zainteresirane osobe trebali bi upućivati na one pojedince koje je odredila promatračka misija.

Suradnja s ostalim promatračima izbora

Promatrači moraju biti svjesni ostalih misija za promatranje izbora, domaćih i međunarodnih, i moraju s njima surađivati u skladu s uputama vodstva misije promatranja izbora.

Zadržavanje prikladnog ponašanja

Promatrači moraju zadržati prikladno ponašanje i poštivati ostale, što podrazumijeva osjetljivost za kulture i običaje zemlje domaćina, razumno prosuđivanje u osobnim kontaktima te zadržavanje najviše razine profesionalnog ponašanja u svakom trenutku, uključujući i slobodno vrijeme.

Kršenje ovog Kodeksa ponašanja

U slučaju kada se sumnja na kršenje ovog Kodeksa ponašanja, misija promatranja izbora provest će istragu o tom pitanju. Ako se utvrdi da je došlo do ozbiljnog kršenja, dotičnom se promatraču može oduzeti promatračka akreditacija ili ga se može otpustiti iz misije za promatranje izbora. Ovlasti za donošenje takvih odluka ima samo vodstvo misije za promatranje izbora.

Izjava o poštivanju ovog Kodeksa ponašanja

Svaka osoba koja sudjeluje u ovoj misiji promatranja izbora mora pročitati i razumjeti ovaj Kodeks ponašanja i mora potpisati izjavu o postupanju po istom.

IZJAVA UZ KODEKS PONAŠANJA MEĐUNARODNIH PROMATRAČA IZBORA

Pročitao sam i razumio Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora koji mi je dostavila međunarodna misija za promatranje izbora. Ovime izjavljujem da ću slijediti Kodeks ponašanja i da će sve moje aktivnosti u ulozi promatrača izbora biti u potpunosti s njim u skladu. Nisam u političkom, gospodarskom ili bilo kojem drugom sukobu interesa koji bi mogao utjecati na moju sposobnost da budem nepristran promatrač izbora i da slijedim Kodeks ponašanja.

Čuvat ću svoju strogu političku nepristranost u svakom trenutku. Svoje sudove donosit ću na temelju najviših standarda točnosti informacija i nepristranosti analize, razlikujući između subjektivnih čimbenika i objektivnih dokaza i svi moji zaključci zasnivat će se činjenicama i dokazima koji se mogu provjeriti.

Neću onemogućavati izborni proces. Poštivat ću nacionalne zakone i autoritet izbornih dužnosnika i poštivat ću izborne i druge nacionalne organe vlasti. Poštivat ću i promicati ljudska prava i temeljne slobode naroda dotične zemlje. Zadržat ću prikladno ponašanje i poštivati ostale, što podrazumijeva osjetljivost za kulture i običaje zemlje domaćina, razumno prosuđivanje u osobnim kontaktima te zadržavanje najviše razine profesionalnog ponašanja u svakom trenutku, uključujući i slobodno vrijeme.

Štitit ću integritet međunarodne misije za promatranje izbora i slijedit ću upute promatračke misije. Bit ću nazočan na svim obveznim sastancima promatračke misije na kojima se dobivaju upute, sastancima u svrhu obuke te sastancima na kojima se traže povratne informacije i surađivat ću u izradi izjava i izvještaja promatračke misije u skladu sa zahtjevima. Suzdržavat ću se od davanja osobnih komentara, zapažanja ili zaključaka sredstvima javnog priopćavanja ili javnosti prije nego što misija promatranja izbora da svoju izjavu, osim ako vodstvo promatračke misije izričito ne naloži drugačije.

Potpisao/la _____

Ime (tiskanim slovima) _____

Datum _____

PRIZNANJA

Deklaracija o načelima međunarodnog promatranja izbora i Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača izbora sačinjeni su tijekom višegodišnjeg procesa u kojem je sudjelovalo više od 20 međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija koje se bave promatranjem izbora u svijetu.

Proces je neslužbeno započeo 2001. godine na inicijativu Nacionalnog demokratskog instituta za međunarodne odnose (NDI) i Odjela za izbornu pomoć Ujedinjenih naroda (UNEAD), a obuhvatio je inicijalni sastanak pri UN-u u New Yorku i sastanak u Washingtonu čiji su zajednički domaćini bili OAS i NDI.

Na temelju navedenog, UNEAD, Centar Carter i NDI osnovali su zajedničko tajništvo i u listopadu 2003. godine pokrenuli službenu fazu postupka na sastanku u Centru Carter, Atlanta. Nakon toga je u rujnu 2004. godine uslijedio sastanak u Bruxellesu kojem je domaćin bila Europska komisija. Organizacije sudionice cijelo su se vrijeme međusobno savjetovale, što je dovelo do jednoglasnog usvajanja dokumenta koji je u srpnju 2005. godine organizacijama ponuđen na usvajanje.

Članovi tajništva bili su Carina Perelli i Sean Dunne iz UNEAD-a, David Carroll, David Pottie i Avery Davis-Roberts iz Centra Carter te Patrick Merloe i Linda Patterson iz NDI-a. Članovi tajništva pripremili su dokumente, pri čemu je gospodin Merloe imao ulogu glavnog sastavljača prijedloga, koristeći značajan korpus postojeće dokumentacije u organizacijama koje su sudjelovale u promatranju izbora. Za vrijeme postupka, tajništvo je dobivalo značajan doprinos i komentare od mnogih organizacija sudionica.

Postupak su financijski podržali Ujedinjeni narodi, Agencija za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (USAID), Europska komisija, Republika Njemačka i Starr Foundation te veliki broj pojedinačnih donatora.